

Wzrost oczekiwań dochodowych Polaków

Znak jakości przyznany CBOS przez
Organizację Firm Badania Opinii i Rynku 11 stycznia 2018 roku

Fundacja Centrum Badania Opinii Społecznej
ul. Świętojerska 5/7, 00-236 Warszawa
e-mail: sekretariat@cbos.pl; info@cbos.pl
<http://www.cbos.pl>
(48 22) 629 35 69

W jednym z naszych ostatnich sondaży¹ powróciliśmy – po ponad dwóch latach przerwy – do problematyki oczekiwań dochodowych Polaków. Zapytaliśmy badanych, ile, ich zdaniem, powinien wynosić dochód gospodarstwa domowego, aby możliwe było zaspokojenie jedynie podstawowych potrzeb, życie na średnim poziomie oraz życie dostatnie, bez żadnych problemów finansowych.

Uzyskane wyniki przedstawiamy na trzy sposoby. Po pierwsze, w przeliczeniu na jedną osobę, po drugie – w przeliczeniu na jednostkę ekwiwalentną z uwzględnieniem oryginalnej skali ekwiwalentności OECD², umożliwiającej porównywanie sytuacji dochodowej gospodarstw domowych o różnej strukturze demograficznej, po trzecie zaś – w podziale na różne typy gospodarstw domowych.

DOCHODY NA OSOBĘ

Z deklaracji badanych wynika, że przeciętny dochód netto na osobę pozwalający na zaspokojenie jedynie podstawowych potrzeb wynosi 1467 zł (mediana 1300 zł), umożliwiający życie na średnim poziomie – 2317 zł (mediana 2000 zł), natomiast pozwalający na dostatnie życie – 3605 zł (mediana 2500 zł). Według danych GUS, przeciętny miesięczny dochód rozporządzalny na osobę wyniósł w 2017 roku 1598 zł³, czyli sytuuje się między dochodem pozwalającym na zaspokojenie jedynie podstawowych potrzeb a dochodem umożliwiającym życie na średnim poziomie. Generalnie można zauważyć, że im wyższy poziom zaspokojenia potrzeb omawiali respondenci, tym większa była rozpiętość podawanych przez nich dochodów (rozstęp) oraz ich rozproszenie (odchylenie standardowe).

¹ Badanie „Aktualne problemy i wydarzenia” (334) przeprowadzono metodą wywiadów bezpośrednich (face-to-face) wspomaganym komputerowo (CAPI) w dniach 1–8 marca 2018 roku na liczącej 1092 osoby reprezentatywnej próbie losowej dorosłych mieszkańców Polski.

² Zgodnie z oryginalną skalą ekwiwalentności OECD, wagę 1 przypisuje się pierwszej osobie w gospodarstwie domowym w wieku 14 lat i więcej, 0,7 – każdej następnej osobie w wieku 14 lat i więcej, a 0,5 – każdemu dziecku poniżej 14 lat.

³ <https://stat.gov.pl/sygnalne/komunikaty-i-obwieszczenia/lista-komunikatow-i-obwieszczen/obwieszczenie-w-sprawie-przecietnego-miesiecznego-dochodu-rozporzadzalnego-na-1-osobe-ogolem-w-2017-roku,294,4.html?contrast=default>

TABELA 1

Ile, według Pana(i), powinny wynosić miesięczne dochody netto wszystkich członków Pana(i) gospodarstwa domowego łącznie, aby:	Dochód na osobę – III 2018	
– zaspokajać jedynie podstawowe potrzeby	Średnia	1467 zł
	Mediana	1300 zł
	Rozstęp	13 133 zł
	Odchylenie standardowe	913 zł
– żyć na średnim poziomie	Średnia	2317 zł
	Mediana	2000 zł
	Rozstęp	32 175 zł
	Odchylenie standardowe	2075 zł
– żyć dostatnio	Średnia	3605 zł
	Mediana	2500 zł
	Rozstęp	299 650 zł
	Odchylenie standardowe	10 976 zł

Z analiz różnicowań społeczno-demograficznych wynika, że bardziej wygórowane oczekiwania dochodowe w odniesieniu do każdego poziomu zaspokojenia potrzeb deklarowali badani z gospodarstw domowych o wyższych dochodach *per capita*, absolwenci wyższych uczelni, mieszkańcy największych, ponadpółmilionowych miast, a spośród grup społeczno-zawodowych – kadra kierownicza i specjaliści z wyższym wykształceniem. Poza tym, jeśli chodzi o dochód pozwalający na dostatnie życie, to ponadprzeciętnie duże kwoty podawali (średnio) badani z miast liczących od 20 tys. do 99 999 mieszkańców.

DOCHODY EKWIWALENTNE

Poziom potrzeb gospodarstwa domowego nie jest wprost proporcjonalny do liczby jego członków, z uwagi na fakt, że pewne koszty w przypadku większej liczby domowników rozkładają się między większą liczbę osób. Do porównywania sytuacji dochodowej gospodarstw domowych o różnym składzie demograficznym wykorzystuje się różne skale ekwiwalentności. W celu porównania oczekiwań dochodowych zastosowana została oryginalna skala ekwiwalentności OECD.

Jak wynika z analiz, dochód ekwiwalentny pozwalający na zaspokojenie podstawowych potrzeb wynosi 1790 zł (mediana 1647 zł), umożliwiający życie na średnim poziomie – 2835 zł (mediana 2414 zł), a pozwalający na dostatnie życie – 4434 zł (mediana 3333 zł).

TABELA 2

Ile, według Pana(i), powinny wynosić miesięczne dochody netto wszystkich członków Pana(i) gospodarstwa domowego łącznie, aby:	Dochód na jednostkę ekwiwalentną* – III 2018	
– zaspokajać jedynie podstawowe potrzeby	Średnia	1790 zł
	Mediana	1647 zł
	Rozstęp	17904 zł
	Odchylenie standardowe	1078 zł
– żyć na średnim poziomie	Średnia	2835 zł
	Mediana	2414 zł
	Rozstęp	37816 zł
	Odchylenie standardowe	2471 zł
– żyć dostatnio	Średnia	4434 zł
	Mediana	3333 zł
	Rozstęp	374548 zł
	Odchylenie standardowe	13714 zł

* Z uwzględnieniem oryginalnej skali ekwiwalentności OECD

TABELA 3

Ile, według Pana(i), powinny wynosić miesięczne dochody netto wszystkich członków Pana(i) gospodarstwa domowego łącznie, aby:		Dochód na jednostkę ekwiwalentną (skorygowany o inflację*) – IX 2015	Procentowy wzrost w stosunku do IX 2015
– zaspokajać jedynie podstawowe potrzeby	Średnia	1467 zł	22
	Mediana	1309 zł	26
– żyć na średnim poziomie	Średnia	2388 zł	19
	Mediana	2030 zł	19
– żyć dostatnio	Średnia	3255 zł	36
	Mediana	2768 zł	20

* <https://stat.gov.pl/obszary-tematyczne/ceny-handel/wskazniki-cen/wskazniki-cen-towarow-i-uslug-konsumpcyjnych-pot-inflacja/>

W ciągu ostatnich dwóch i pół roku oczekiwania dochodowe Polaków realnie wzrosły w odniesieniu do każdego z analizowanych poziomów zaspokojenia potrzeb. Uwzględniając niewielką inflację, która miała miejsce w okresie dzielącym oba badania, można zauważyć, że mediany oczekiwań dochodowych wzrosły o około 20% w przypadku dochodów pozwalających na życie dostatnie i na średnim poziomie (odpowiednio: 20% i 19%), a w przypadku dochodów pozwalających na zaspokojenie jedynie podstawowych potrzeb – o 26%. Z kolei średnie w odniesieniu do podstawowego i średniego poziomu życia wzrosły również o około 20%, natomiast w odniesieniu do dostatniego życia – o 36%.

Oczekiwania dochodowe w istotny sposób zależą od obecnej sytuacji materialnej, wykształcenia, położenia społeczno-zawodowego oraz miejsca zamieszkania. Z analiz wynika, że w przypadku aspiracji dotyczących życia na podstawowym i średnim poziomie największe znaczenie odgrywa

obecna sytuacja dochodowa, natomiast w przypadku oczekiwań dotyczących dostatniego życia – wykształcenie oraz przynależność do grupy społeczno-zawodowej. Generalnie bardziej wygórowane oczekiwania dochodowe formułują badani z gospodarstw domowych o wyższych dochodach *per capita*, lepiej wykształceni, mieszkający w większych miejscowościach (co w pewnej mierze wynika z wyższych kosztów utrzymania). Spośród grup społeczno-zawodowych największe oczekiwania dochodowe mają: kadra kierownicza i specjaliści z wyższym wykształceniem, średni personel, technicy oraz pracujący na własny rachunek. Można również zauważyć, że relatywnie skromne oczekiwania – zwłaszcza te dotyczące życia na podstawowym i średnim poziomie – formułują najmłodsi respondenci (w wieku 18–24 lata).

ASPIRACJE DOCHODOWE W WYBRANYCH TYPACH GOSPODARSTW DOMOWYCH

Badani z gospodarstw jednoosobowych deklarowali, że przeciętnie dochód netto potrzebny do zaspokojenia jedynie podstawowych potrzeb wynosi około 2000 zł (średnia – 2024 zł, mediana – 2000 zł), umożliwiając życie na średnim poziomie – około 3000 zł, a pozwalający na dostatnie życie, bez żadnych problemów finansowych to średnio około 4000 zł. Wraz ze wzrostem liczby osób w gospodarstwie domowym wzrastają oczekiwania dochodowe, lecz nie wprost proporcjonalnie do liczby osób w gospodarstwie – postulowane dochody *per capita* spadają wraz z liczbą osób w gospodarstwie domowym. Oczekiwania dochodowe w wybranych typach gospodarstw domowych przedstawiono w poniższej tabeli.

TABELA 4

Ile, według Pana(i), powinny wynosić miesięczne dochody netto wszystkich członków Pana(i) gospodarstwa domowego łącznie, aby:		Wybrane typy gospodarstw domowych			
		1-osobowe (N=122)	2-osobowe (2 osoby dorosłe) (N=254)	3-osobowe (2 osoby dorosłe + 1 dziecko do lat 18) (N=77)	4-osobowe (2 osoby dorosłe + 2 dzieci do lat 18) (N=92)
		w złotych			
– zaspokajać jedynie podstawowe potrzeby	Średnia	2024	3289	3851	4029
	Mediana	2000	3000	4000	4000
	Średnio na osobę	2024	1645	1284	1007
– żyć na średnim poziomie	Średnia	2944	4879	5881	6448
	Mediana	3000	5000	5500	6000
	Średnio na osobę	2944	2440	1960	1612
– żyć dostatnio	Średnia	4081	6485	8549	8873
	Mediana	4000	6000	8000	9000
	Średnio na osobę	4081	3243	2850	2218

Przy obliczeniach usunięto po 5% skrajnych wartości

Spośród analizowanych typów gospodarstw domowych najwyższe dochody deklarowały 4-osobowe gospodarstwa domowe składające się z dwóch osób dorosłych i dwójki dzieci do 18 roku życia. Z deklaracji wynika, że gospodarstwa takie potrzebują przeciętnie 4029 zł netto, aby żyć na podstawowym poziomie (mediana 4000 zł), 6448 zł (mediana 6000 zł) – aby żyć na średnim poziomie oraz około 9000 zł, aby żyć dostatnio. Zwracają uwagę niezbyt duże różnice w oczekiwaniach dochodowych między rodzinami z jednym dzieckiem a rodzinami z dwojgiem dzieci. Interpretując te wyniki należy jednak pamiętać, że aspiracje dochodowe ściśle związane są z położeniem materialnym, a rodziny z jednym dzieckiem generalnie znajdują się w lepszej sytuacji materialnej niż te z dwojgiem dzieci – częściej deklarują, że żyje im się dobrze lub bardzo dobrze oraz mają wyższe dochody na osobę w gospodarstwie domowym.

TABELA 5

Dochody na jedną osobę	Gospodarstwa domowe	
	3-osobowe (2 osoby dorosłe + 1 dziecko do 18 roku życia)	4-osobowe (2 osoby dorosłe + 2 dzieci do 18 roku życia)
	w procentach	
Do 899 zł	6	28
Od 900 zł do 1299 zł	18	26
Od 1300 zł do 1799 zł	24	21
Od 1800 zł do 2499 zł	19	14
2500 zł i więcej	33	11

TABELA 6

Które z wymienionych określeń najlepiej charakteryzuje sposób gospodarowania pieniędzmi w Pana(i) gospodarstwie domowym?	Gospodarstwa domowe	
	3-osobowe (2 osoby dorosłe + 1 dziecko do 18 roku życia)	4-osobowe (2 osoby dorosłe + 2 dzieci do 18 roku życia)
	w procentach	
Żyjemy bardzo biednie lub skromnie	7	9
Żyjemy średnio	43	57
Żyjemy dobrze lub bardzo dobrze	50	34

Można również przypuszczać, że niektórzy badani z dwojgiem dzieci formułując oczekiwania dochodowe nie brali pod uwagę nieopodatkowanego świadczenia wychowawczego (Rodzina 500+), podawali jedynie postulowaną sumę dochodów wszystkich pracujących członków gospodarstwa domowego.

Uwzględniając mediany oczekiwań dochodowych można zauważyć, że przejście z poziomu podstawowego na średni wiąże się przeciętnie ze wzrostem mediany o 40%–70% (w zależności od typu gospodarstwa domowego), przejście zaś z poziomu średniego na dostatni wiąże się ze wzrostem mediany o 20%–50% (w zależności od typu gospodarstwa domowego).

Z uzyskanych deklaracji wynika, że w opinii badanych przeciętny dochód netto na osobę pozwalający na zaspokojenie jedynie podstawowych potrzeb wynosi 1467 zł, umożliwiający życie na średnim poziomie – 2317 zł, natomiast pozwalający na dostatnie życie – 3605 zł. Z kolei dochód ekwiwalentny, porównywalny dla gospodarstw domowych o różnym składzie i strukturze demograficznej, wynosi w przypadku podstawowego poziomu potrzeb – 1790 zł, w przypadku życia na średnim poziomie – 2835 zł, a w przypadku dostatniego życia – 4434 zł. Warto zaznaczyć, że dochody pozwalające na zaspokojenie jedynie podstawowych potrzeb są w odczuciu respondentów znacznie wyższe niż przyjmowane granice ubóstwa, niezależnie od tego, czy bierzemy pod uwagę ubóstwo skrajne, relatywne czy ustawowe⁴.

Od września 2015 roku, kiedy ostatnio pytaliśmy o tę kwestię, oczekiwania dochodowe ankietowanych znacząco wzrosły. Wzrost ten można tłumaczyć poprawą położenia materialnego Polaków, która w tym czasie nastąpiła. Z analiz wynika bowiem, że aspiracje dochodowe w znacznej mierze kształtowane są przez obecną sytuację finansową. W okresie dzielącym oba badania nastąpił dynamiczny wzrost realnego przeciętnego wynagrodzenia⁵, a także wzrost miesięcznego dochodu rozporządzalnego przypadającego na osobę w gospodarstwie domowym⁶. Z naszych badań wynika, że poprawiły się również subiektywne oceny położenia materialnego: przybyło ankietowanych zadowolonych z warunków materialnych gospodarstw domowych, zwiększył się odsetek badanych, którym starcza na wiele bez specjalnego oszczędzania, a zmniejszył – obawiających się biedy⁷.

Opracowała

Małgorzata Omyła-Rudzka

⁴ <https://stat.gov.pl/obszary-tematyczne/warunki-zycia/ubostwo-pomoc-spoeczna/zasieg-ubostwa-ekonomicznego-w-polsce-w-2016-r,14,4.html>

⁵ <https://stat.gov.pl/sygnalne/komunikaty-i-obwieszczenia/lista-komunikatow-i-obwieszczen/komunikat-w-sprawie-realnego-wzrostu-przecietnego-wynagrodzenia-w-2017-r-w-stosunku-do-2016-r,274,5.html>

⁶ <https://stat.gov.pl/sygnalne/komunikaty-i-obwieszczenia/lista-komunikatow-i-obwieszczen/obwieszczenie-w-sprawie-przecietnego-miesiecznego-dochodu-rozporzadzalnego-na-1-osobe-ogolem-w-2017-roku,294,4.html?contrast=default>

⁷ Zob. komunikat CBOS „Materialne warunki życia”, kwiecień 2018 (oprac. M. Omyła-Rudzka).